

Verkenning IJmeer - Gooimeer

*Analyse over opgaven en toekomst
IJmeer en het Gooimeer*

Inhoud

1. Inleiding 4

2. Analyse context en opgaven..... 7

2.1 Historische context 7

2.2 Beleidsmatige analyse 9

2.3 Opgaven..... 11

3. Analyse kwaliteiten meren en kustzone Gooi en Vechtstreek 15

3.1 *Landschappelijke en cultuurhistorische waarden* 15

3.2 *Kustzone*..... 17

4. Strategie 19

4.1 Ontwikkelprincipes voor ruimtelijke ontwikkelingen 19

4.1.1 *Landschappelijke en historische context benutten en versterken* 21

4.1.2 *Openheid koesteren als kernwaarde* 23

4.1.3 *Buitendijks of binnendijks ontwikkelen* 25

4.1.4 *Het belang van de kustlijn*..... 27

4.1.5 *Het zicht vanaf het water en op overkanten*..... 27

5. Aanbevelingen 28

5.1 Gezamenlijke kansen 31

5.2 Aanbevelingen beleidsontwikkeling 33

1. Inleiding

Het meest noordelijke deel van de regio bestaat uit ca. 40 km² grote meren IJmeer (21 km²) en Gooimeer (16km²) en een klein stuk van het Eemmeer (4 km²).¹ Langs deze meren loopt een kuststrook van ca. 30 km. Deze meren vertegenwoordigen hoge landschappelijke, cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden. Niets voor niets dat veel partijen zich bezig houden met het vormen van visies en uitvoeren van projecten in en langs deze meren.

Ook in onze regio is dit het geval. In de startbijeenkomst met overheden en stakeholders over de landschapsvisie Gooi en Vechtstreek (22 februari 2018) werden de grote meren en de kustlijn genoemd als een uit te werken onderwerp. Zowel de gemeente Gooise Meren als Huizen werken aan een visie voor hun kustzone en ook in Blaricum zijn er projecten in voorbereiding. Gezamenlijk wordt regionaal al gewerkt aan een vaarverbinding tussen de Vecht en het Gooimeer via de Naardertrekvaart. Ook in het verband Coöperatie Gastvrije Randmeren wordt gezamenlijk aan projecten gewerkt.

De gemeenten Amsterdam en Almere werken een 'Ruimtelijk Landschappelijk Perspectief IJmeer' dat in het najaar van 2018 vorm moet krijgen. De provincie Noord-Holland wijdt in haar ontwerp van de omgevingsvisie een specifiek hoofdstuk aan de kustzone.

Voor de Regio Gooi en Vechtstreek en de gemeenten langs de kust Blaricum, Gooise Meren en Huizen was dit aanleiding om gezamenlijk inhoud en verbinding te geven aan de ontwikkelingen in de meren en de kustzone. Het resultaat hiervan vindt u in dit rapport.

In hoofdstuk 2 vindt u een analyse van de context en de opgaven voor het gebied, met een verwijzing naar het overzicht van relevante visies en ontwikkelingen in de bijlage. In hoofdstuk 3 is een analyse gemaakt van de kwaliteiten van het IJmeer en Gooimeer en de kustzone van Gooi en Vechtstreek.

In hoofdstuk 4 bevat op basis van het voorgaande ontwikkelprincipes voor ontwikkeling van het gebied op regionaal schaalniveau.

In hoofdstuk 5 geeft aanbevelingen voor een vervolg. Daarbij is het resultaat te zien van de inventarisatie van de kansen voor relevante thema's als landschap, natuur, recreatie en energietransitie. Daaruit volgend worden enkele regionale ontwikkelrichtingen geschetst.

Hoofdstuk 6 bevat aanbevelingen voor de regionale input voor het ruimtelijk perspectief IJmeer.

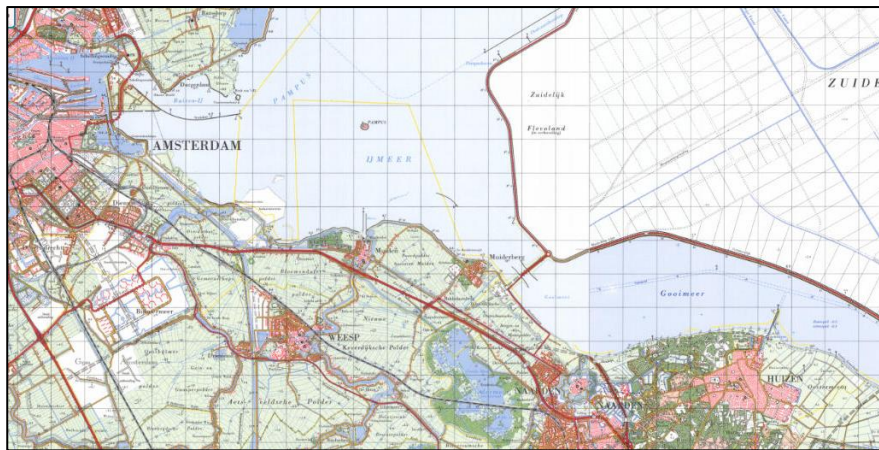
¹ Waar in het navolgende over Gooimeer wordt gesproken, wordt hier ook het deel van het Eemmeer in Gooi en Vechtstreek onder verstaan, tenzij anders benoemd.

1958

1998

1978

2018

Afbeeldingen: ontwikkeling van de meren tussen 1958 en 2018
(bron: Topotijdreis)

2. Analyse context en opgaven

2.1 Historische context

Met de realisatie van de Afsluitdijk in 1932 begint de ontwikkeling van de meren. Die waren onderdeel van de Zuiderzee, een zoute binnenzee in directe verbinding met de Noordzee. Het nieuwe meer kreeg de naam IJsselmeer. Er was toen al besloten dat delen van het meer zouden worden ingepolderd. Dit zou ook gebeuren met de Wieringermeer (1930), de Noordoostpolder (1942) en oostelijk Flevoland (1957).

De Afsluitdijk had als gevolg dat het meer zoet water kreeg. Dit bracht diverse veranderingen met zich mee, in sommige delen van het gebied ontstonden nieuwe natuurwaarden maar in andere delen van het gebied verdwenen deze juist. De voormalige Zuiderzee is de grootste zoetwatervoorraad in Nederland.

Bij de Noordoostpolder was gebleken dat bij directe aansluiting tussen oud en nieuw land, het nieuwe land water onttrok van het oude land. Dit kan worden voorkomen door voldoende watermassa tussen twee gebieden te behouden. Als in 1968 het zuidelijk deel van Flevoland wordt drooggelegd blijven er daarom 'randmeren' behouden. Tussen de Hollandse Brug (A6) en de Stichtse Brug (A27) ligt het Gooimeer, grotendeels gebied van Noord-Holland. In het Gooimeer liggen de kunstmatige eilanden de Schelp (1981, aangelegd voor recreatie) en Huizerhoef. Ten oosten van de Stichtse Brug ligt het Eemmeer, waarvan een klein deel onder de gemeente Blaricum valt. Er ligt één eiland in het meer, de Dode Hond, omstreeks 1964 aangelegd als werkeiland.

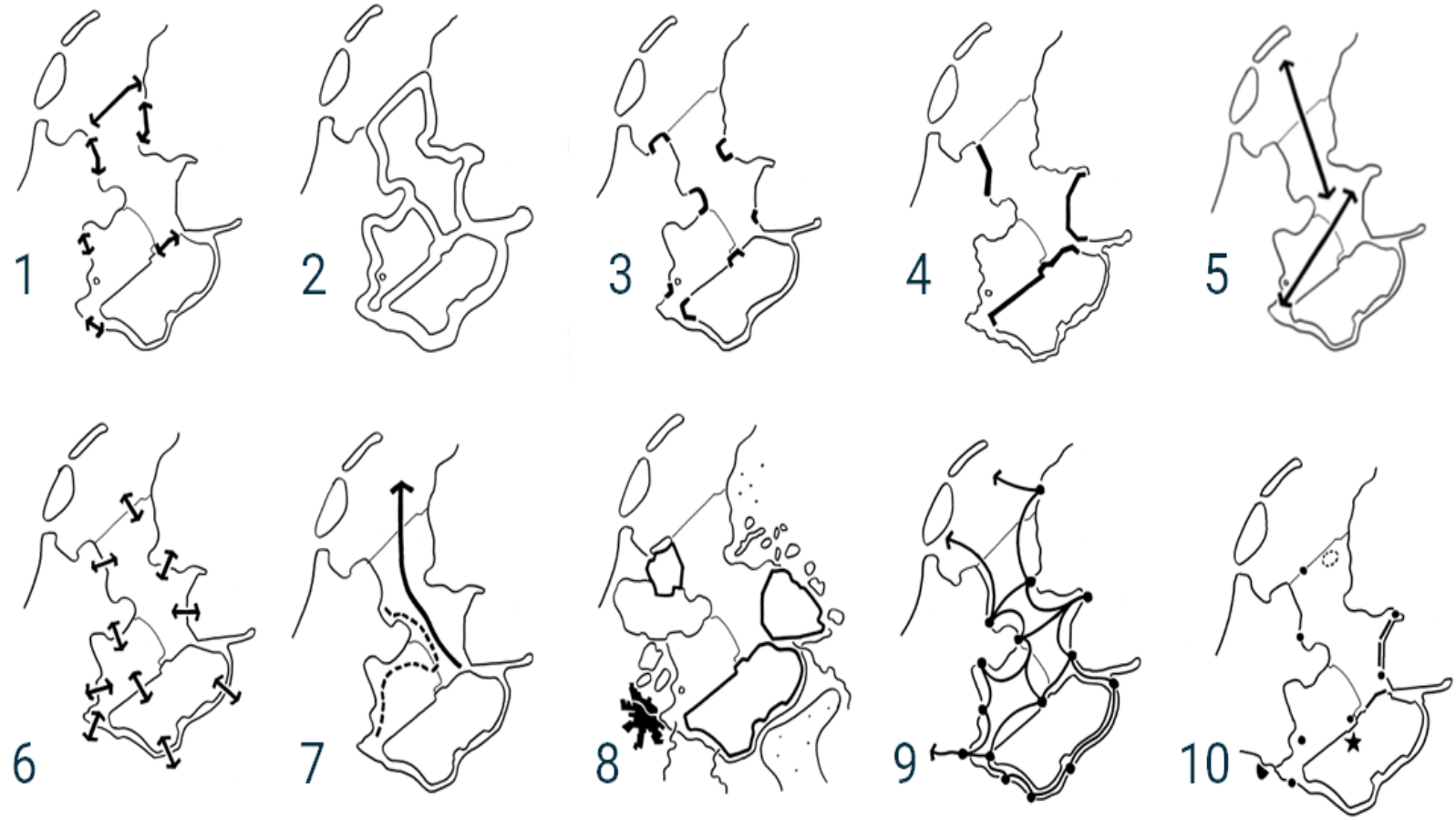
Het grootste randmeer is met ca. 80 km² het IJmeer, tussen Waterland, Amsterdam, Muiden, Muiderberg en Almere. In de jaren 1990 zijn er in het IJmeer drie kunstmatige eilandjes aangelegd, "De Drost", "Warenar" en "Hoofd", bedoeld als luwtedammen. In het IJmeer ligt de laatste grote buitendijkse ontwikkellocatie in Nederland, IJburg. Ook in Gooi en Vechtstreek wordt buitendijks op voormalige hooilanden gebouwd bij Muiderberg en Naarden.

Tussen 1963 en 1976 werd tussen Enkhuizen en Lelystad de Houtribdijk aangelegd. Hierna werd het meer ten zuiden van de dijk Markermeer genoemd. Het doel van de dijk was de inpoldering van de Markermeer. In 2003 werd definitief besloten om dit plan niet door te zetten.

Afbeelding: de Natura 2000 gebieden in het 'IJsselmeergebied'.

De 10 gouden regels voor het IJsselmeergebied

2.2 Beleidsmatige analyse

Na het besluit om de Markerwaard niet aan te leggen, is een veelheid aan visies en afspraken tot stand gekomen. Het IJmeer, Gooimeer en Eemmeer zijn daardoor onderdeel van beleid voor diverse schaalniveaus, opgaven en termijnen. Hierbij horen diverse doelstellingen en een bestuurlijke context. In bijlage 1 is hier een volledig overzicht van gemaakt. Ook grote ontwikkelingen die al vast liggen zijn daar toegelicht. Hieronder is e.e.a. samengevat.

IJsselmeergebied

Dit gebied bestrijkt het volledige water wat over is gebleven van de Zuiderzee, en soms ook Flevoland zelf. Op dit schaalniveau wordt invulling gegeven aan algemene maatregelen voor de Natura 2000 gebieden in het gebied. De Agenda IJsselmeergebied 2050 geeft richting voor de lange termijn en is beoogd als integrale agenda. Hier staan fundamentele zaken over onder meer het waterpeil in.

Frits Palmboom heeft voor de Van Eesteren-leerstoel 10 Gouden Regels voor de ontwikkeling van het gebied geformuleerd. Die komen sindsdien in ieder bijna visiedocument terug als richtlijn. De regels zijn:

1. Maak het rondje IJsselmeer compleet
2. Benader de kust niet als een lijn maar als een zone
3. Respecteer en versterk de opeenvolging van baaien en kapen
4. Koester en versterk het verschil tussen strakke en grillige kusten
5. Verdedig de grootste open maten in het gebied
6. Intensiveer de verbindingen tussen het water en het achterland
7. Speel in op de diversiteit van het (onder)waterlandschap
8. Buit de diversiteit van het achterland uit
9. Verfijn het netwerk van verbindingen, te land en te water
10. Voeg een paar nieuwe krachtige trekkers toe

Noord-Holland

De provincie Noord-Holland besteedt in de ontwerpomgevingsvisie expliciet aandacht aan de ligging van de provincie aan het water. In de Provinciale ruimtelijke verordening en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (LLC) zijn kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen gesteld.

Markermeer/IJmeer

Op dit schaalniveau zijn de bestuurlijke afspraken over het Rijk-Regioprogramma Amsterdam – Almere – Markermeer (RRAAM) leidend. Deze gaan over de verstedelijkingsopgave van Amsterdam en Almere in relatie tot de meren, zoals met de IJmeerverbinding. Voor provincie Flevoland en gemeente Almere is deze verbinding voorwaarde voor de ontwikkeling van Almere Pampus. Voor de andere partijen moet er eerst zicht zijn op realisatie van Almere Pampus voordat de IJmeerverbinding verder wordt onderzocht. De provincie Noord-Holland heeft zich daarbij op het standpunt gesteld dat zo'n verbinding ondergronds moet zijn.

Een andere pijler onder RRAAM is het streven naar een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem in het Markermeer-IJmeer (TBES). Achtergrond daarbij is ook dat de verstedelijkingsambities rond het IJmeer alleen mogelijk zijn als de natuur in de meren robuust genoeg is om dit aan te kunnen. Er is een stuurgroep IJmeer/Markermeer die hier uitvoering aan geeft. Onder meer de Marker Wadden zijn in dit kader aangelegd.

Ook de Metropoolregio Amsterdam (MRA) houdt zich bezig met het gebied, onder meer door het doen van een Verkenning Metropolitane betekenis Markermeer-IJmeer. In het Ontwikkelbeeld Noordvleugel 2040 (2007) heeft de MRA de afspraken over o.a. stedelijke ontwikkeling gemaakt.

Randmeren

De meren Gooimeer, Eemmeer, Nijkerkernauw, Nuldernauw, Wolderwijd, Veluwemeer, Drontermeer, Vossemeer, Ketelmeer worden doorgaans de Randmeren genoemd. Op dit schaalniveau wordt ook samengewerkt, bijvoorbeeld in de Coöperatie Gastvrije Randmeren. Het IJmeer is technisch ook gezien een randmeer, maar valt hierbuiten.

De waterkwaliteit in het Gooi- en Eemmeer waren aanleiding tot het opstellen van een gezamenlijke ontwikkelvisie. Daarin worden problemen als blauwalg genoemd. De afgelopen jaren is de groei van waterplanten (het fonteinkruid) een groot probleem voor de waterrecreatie (zie 2.3).

IJmeer

Het IJmeer is met name onderwerp van beleid in MRA-verband en tussen Almere/Flevoland en Amsterdam/Almere. IJkpunt is de Toekomstvisie IJmeer (2005) waar het IJmeer wordt aangewezen als 'Waterpark van de Noordvleugel' (ambitie voor 2030). De term 'Waterpark' geeft uitdrukking aan de ambitie om het IJmeer met de omringende kust te ontwikkelen tot een gebied waarin recreatie, natuur en verstedelijking in harmonie samengaan. De toevoeging 'voor de Noordvleugel' geeft aan dat het waterpark een voorziening is van regionale betekenis. Het samengestelde begrip waterpark duidt op de twee kernwaarden van het toekomstige IJmeer. Water wijst op het oerelement waaruit Holland is gevormd: de zee, de delta, de rivieren, de plassen en de meren. Het woord park duidt een afgebakend gebied aan in een stedelijke omgeving, waarin zowel voor mens als natuur plaats is.

Het Waterpark (nu van de MRA) is nog steeds een leidend principe. Amsterdam en Almere werken dit samen concreet uit op basis van een samenwerkingsagenda, die onder meer moeten leiden tot een Ruimtelijk Landschappelijk perspectief voor korte en middellange termijn.

Beschermde regimes

Grote delen van het IJmeer, Gooimeer en Eemmeer zijn beschermde natuurgebieden (Natura-2000 en NNN). Delen van het IJmeer vallen onder het Unesco-werelderfgoed Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie. Kern van de regelgeving is voor beide regimes dat de kwaliteiten niet mogen worden aangetast. Daarnaast is de doelstelling om de kwaliteiten te versterken. Voor de Natura 2000/NNN is het streven een samenhangend netwerk van natuurgebieden te creëren, te vergroten en met elkaar te verbinden. De regimes hebben externe werking, wat betekent dat ook relevante ontwikkelingen elders op hun effecten op de (beoogde ontwikkeling van de) beschermde gebieden worden getoetst.

Bestuurlijke gremia

Met de veelheid aan beleid komt ook een groot aantal informele en formele overlegstructuren. Vanuit de agenda IJsselgebied is de wens om de coördinatie te verbeteren tussen de verschillende gremia. Er is daarvoor een Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied Integraal (BPIJ-Integraal) en een jaarlijkse Verenigde Vergadering.

De gemeenten uit de regio zijn direct vertegenwoordigd bij de Coöperatie Gastvrije Randmeren. Namens Gooi en Vechtstreek zijn gemeenten vertegenwoordigd in MRA-verband. In de MRA ligt tot heden echter met name focus op het IJmeer en Markermeer. Er zijn wel gesprekken gaande met gemeenten rond het IJmeer en Markermeer om een samenwerking aan te gaan die vergelijkbaar is als het samenwerkingsverband binnen de Coöperatie Gastvrije Randmeren.

Conclusie

Samengevat hebben deze beleidsdocumenten de grootste invloed (gehad):

- Agenda IJsselmeergebied 2050
- Rijk-Regioprogramma Amsterdam – Almere – Markermeer (RRAAM)
- Toekomstvisie IJmeer
- Natura 2000 status
- Beleid provincie Noord-Holland

De ontwerpomgevingsvisie van Noord-Holland is het meest integraal te noemen, maar kent een hoog abstractieniveau. De Agenda IJsselmeergebied 2050 heeft ook oog voor meerdere samenhangende opgaven en is wat concreter.

Er is ook veel beleid voor het IJmeer en Markermeer. De bestuursovereenkomst RRAAM is daarbij voor de betrokken overheden in vergaande mate bindend. Gooi en Vechtstreek is hier overigens, zowel als regio of een gemeente, geen partij in. Bij het Markermeer ligt daarbij meer nadruk op natuur. Rond het IJmeer gaan de belangrijke afspraken over verstedelijking.

Het IJmeer is met name onderwerp van beleid in MRA-verband (al dan niet in uitwerking door Amsterdam en Almere). De Randmeren werken met name samen in het verband van de Gastvrije Randmeren.

Wat opvalt is dat er nauwelijks beleid is over de samenhang tussen IJmeer en Gooimeer. Alleen op de schaal van het IJsselmeergebied is hier sprake van, waarbij alleen de natuurbeheerplannen voor de Natura 2000 gebieden echt concreet zijn.

2.3 Opgaven

De inventarisatie van visies, plannen en ontwikkelingen laten zien dat de meren en de kustzones zich in een dynamisch gebied bevinden. Er komen grote opgaven op het gebied af. Hieronder zijn deze kort toegelicht.

Klimaatmitigatie en adaptatie

Het IJsselmeergebied heeft als basisfunctie om te zorgen voor schoon, veilig en voldoende water. Door klimaatverandering neemt de zeespiegel toe, dit leidt tot een groter peilverschil tussen de Waddenzee en de meren. Door periodes van droogte kan er meer behoefte ontstaan aan een voorraad voor zoet water. Beide zaken kunnen ertoe leiden dat het peil wordt verhoogd. In de Agenda IJsselmeergebied 2050 is het aanstaande peilbesluit (flexibeler peil) als kader t/m 2050 opgenomen. Dan moeten wel de klimaatdoelstellingen van Parijs worden gehaald.

Om de klimaatdoelstellingen te halen, is er ruimte nodig voor winning van duurzame energie. Een grote open ruimte als het IJmeer of Gooimeer komt daarbij mogelijk in beeld, bijvoorbeeld voor windmolens.

Biodiversiteit

Het IJsselmeergebied is een natuurgebied met internationale betekenis en er komen habitattypen voor die elders in Nederland bijna zijn verdwenen. Vogels foerageren, broeden, ruien, rusten en overwinteren hier in de ondiepe, voedselrijke randmeren of juist op het open water van IJsselmeer en Markermeer. De meren zijn daarom onderdeel van het Europese Natura 2000 netwerk. De deelgebieden Markermeer/IJmeer en Gooimeer/Eemmeer Zuidoever liggen (deels) in Gooi en Vechtstreek.

Net als in de rest van het IJsselmeergebied staat de biodiversiteit hier onder druk. Voor het Gooimeer/Eemmeer is dat de aanwezigheid van broedgebieden garanderen voor de visdief en het verbeteren van de voedselbeschikbaarheid. Voor het IJmeer is rust en ruimte ook een knelpunt.

De biodiversiteit staat in zijn algemeenheid sterk onder druk. Zeker voor aangewezen natuurgebieden geldt dan ook de opgave om op zijn minst de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

Recreatie kan in potentie zorgen voor een zodanige verstoring van rust- en broedgebieden van watervogels dat significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten.

In Eemmeer & Gooimeer Zuidoever worden daarom delen van de kustzone daarom afgesloten voor recreatie. De kustzone van Muiden is ook kwetsbaar op dit punt en wordt extra gemonitord.

Voor de biodiversiteit is het belangrijk dat de kustlijn zo min mogelijk wordt onderbroken.

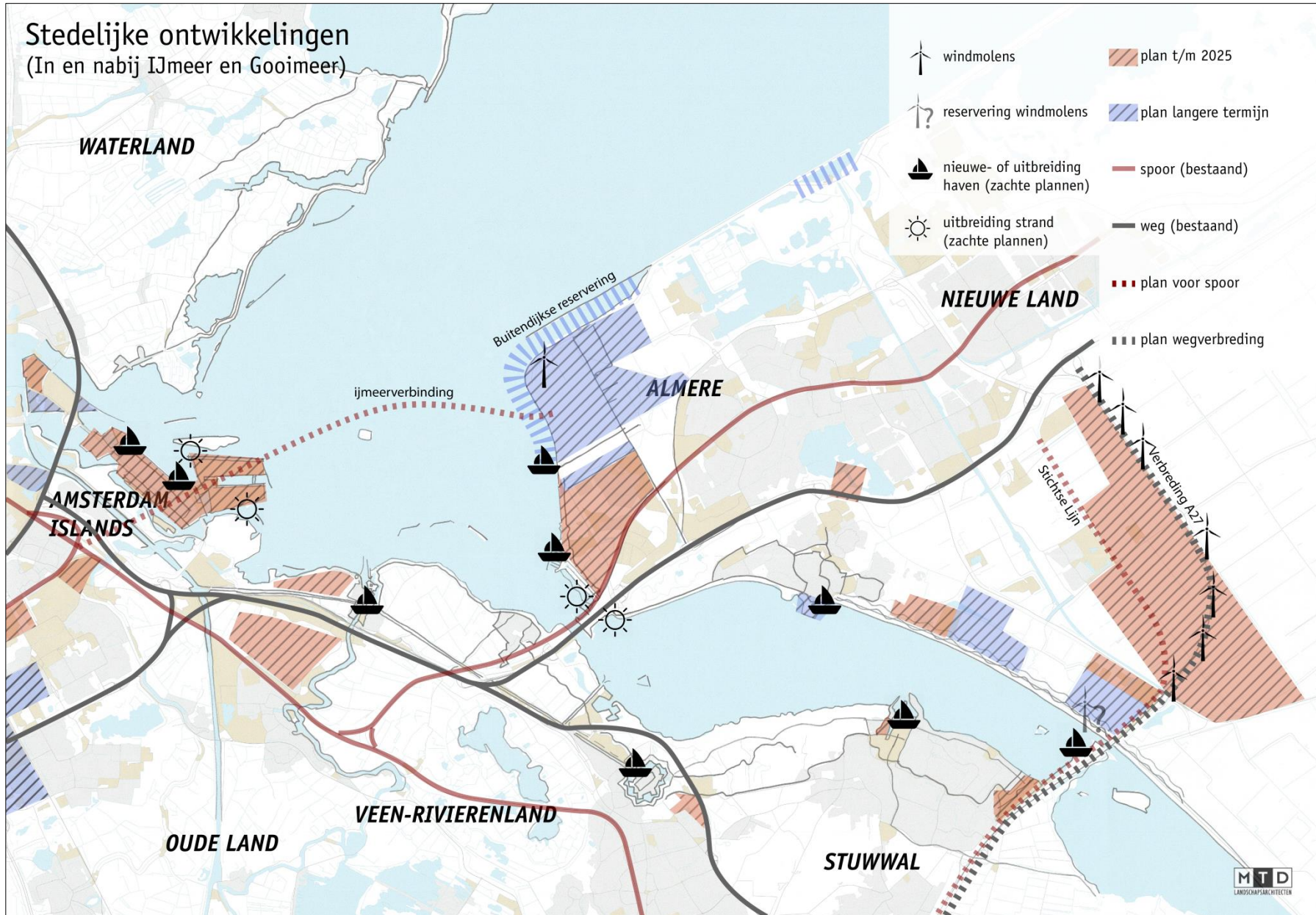
Waterplanten

Door de (succesvolle) maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren, hebben waterplanten zich kunnen vermeerderen. Op zichzelf is dat positief, waterplanten zorgen voor een betere waterkwaliteit en daarmee vermindering van bijvoorbeeld blauwalg. Ook hebben ze een functie voor vogels en vissen. De laatste jaren is de groei van fonteinkruid explosief gestegen. Fonteinkruid groeit op de bodem met slieren omhoog tot het wateroppervlak. Afhankelijk van de deelsoort tussen 1 en 2,5 meter diep, maar soms zelfs 4 meter. Het fonteinkruid blijft steken in de schroef van boten waardoor varen moeilijker of zelfs onmogelijk wordt. Dit levert een grote belemmering voor de recreatievaart op.

In het Veluwemeer heeft het fonteinkruid gedurende de tijd plaats gemaakt voor kranswieren, die maar 60 cm vanaf de bodem groeien. De bodem van het Veluwemeer is echter voedselarm en zand. In het IJmeer en Gooimeer bestaat uit voedselrijker klei. Ook is er veel voeding uit het verleden neergeslagen op de bodem waar waterplanten uit kunnen groeien (nalevering van landbouwstoffen). Het bevissen op soorten die in de bodem woelen en de groei van waterplanten remmen (zoals de Brasem) heeft ook effect gehad. Anderzijds zorgt woelen in de bodem voor verslechtering van de waterkwaliteit.

Een eenvoudige oplossing is daarom niet zonder meer voorhanden.

Stedelijke ontwikkelingen (In en nabij IJmeer en Gooimeer)

Verstedelijking en mobiliteit

De verstedelijkingsdruk in de Randstad heeft duidelijke consequenties voor de meren. Het IJmeer wordt steeds kleiner door de ontwikkeling van IJburg. Ook in het havengebied van Amsterdam wordt veel ontwikkeld.

De ontwikkeling van Almere verandert het kustlandschap. Als onderdeel van Almere Poort ligt de wijk Duin direct aan het IJmeer. Hier wordt een woonmilieu gerealiseerd dat moet refereren aan wonen in de duinen. Hoe Almere Pampus wordt ontwikkeld is nog niet bekend. Zeker bij een hoogstedelijk milieu zal dit een visuele impact hebben. Op dit moment wordt al nagedacht over de kustzone voor Almere Pampus, bijvoorbeeld in de vorm van eilanden.

Aan de zijde van het Gooimeer wordt de villawijk Overgooi ontwikkeld. Ook wordt ingezet op stadsbossen als onderdeel van het Nederlandse Natuurnetwerk. Nabij de Stichtse Brug is het voornemen om het bedrijventerrein Stichtse Kant te ontwikkelen. Dit alles beïnvloedt de ruimtewerking en uitzicht van en naar de meren en de overkanten.

Verstedelijking zorgt ook voor mobiliteit. In het Gooimeer vallen de grote aanlandingen van de A27 en de A6 op. Op lange termijn kan behoefte ontstaan aan directe verbinding tussen Amsterdam en Almere via het IJmeer.

Op de linker pagina zijn de plannen voor middellange (tot 2025) en langere termijn afgebeeld (tot 2050). Daarbij valt Almere Pampus en de daarmee samenhangende IJmeerverbinding direct op als ontwikkeling met grote impact. Ook zijn plannen voor havens en strand ingetekend.

Economische transitie (recreatie)

De verstedelijking brengt ook meer behoefte en kansen voor recreatie met zich mee. Het IJmeer wordt daarbij gezien als het 'waterpark van de metropool'.

Een belangrijke functie is het recreatieve vaarverkeer. De markt is wel aan het veranderen, maar hier liggen nog steeds veel kansen. Het vraagt wel om afstemming over havenontwikkeling, wat op dit moment ontbreekt.

Ook worden er recreatieve functies toegevoegd in de kustzone, zoals wandel- en fietsroutes en stranden langs het meer. Op forteiland Pampus is een bezoekerscentrum voor de Stelling van Amsterdam ontwikkeld, te bereiken per veerboot uit Muiden en IJburg.

De recreatie levert ook druk op de natuurwaarden, mobiliteit en leefbaarheid in kustplaatsen op.

Groot knelpunt voor de waterrecreatie, zo niet het grootste, is de groei van fontuidkruid.

Landschap en cultuurhistorie

De meren zijn als restant van de Zuiderzee van groot landschappelijk en cultuurhistorisch belang. Het heeft een grote mate van openheid in een gebied wat steeds verder verdicht. Voor de omringende woonmilieus en het vestigingsklimaat is dit van grote waarde.

De kustzone kent ook een rijkheid aan historische achtergrond. Door alle veranderingen kunnen deze waarden onder druk komen te staan, maar ook worden benut als drager van ruimtelijke kwaliteit en recreatieve mogelijkheden.

Samenhangende opgaven

Het is belangrijk om deze opgaven niet losstaand te beschouwen. Ze hebben een grote wisselwerking met elkaar. Oplossingen kunnen elkaar versterken, maar verschillende doelstellingen kunnen elkaar ook in de weg zitten.

Beeldbepalende landschappelijke elementen en ruimtelijke eenheden

Legenda

- Landschappen**
- Open polders
 - Veenplassen
 - Bos en heide
 - IJmeer en Gooimeer
 - Nieuwe Hollandse Waterlinie
 - Stelling van Amsterdam

- Bewoningsvorm**
- Vechtsteden
 - Ontginningsdijken
 - Brinkdorpen
- Landgoederen**
- Aan de Vecht
 - Buitenplaatsen Gooi

- Lijnstructuren**
- Vecht
 - Vaarten
 - Radiaal wegenpatroon

- Verdedigingslijnies**
- Vestingsteden + schootsvelden
 - Forten
 - Zeedijk

Afbeelding: uitsnede waarderingskaart Landschapsbeeld Gooi en Vechtstreek

3. Analyse kwaliteiten meren en kustzone Gooi en Vechtstreek

3.1 Landschappelijke en cultuurhistorische waarden

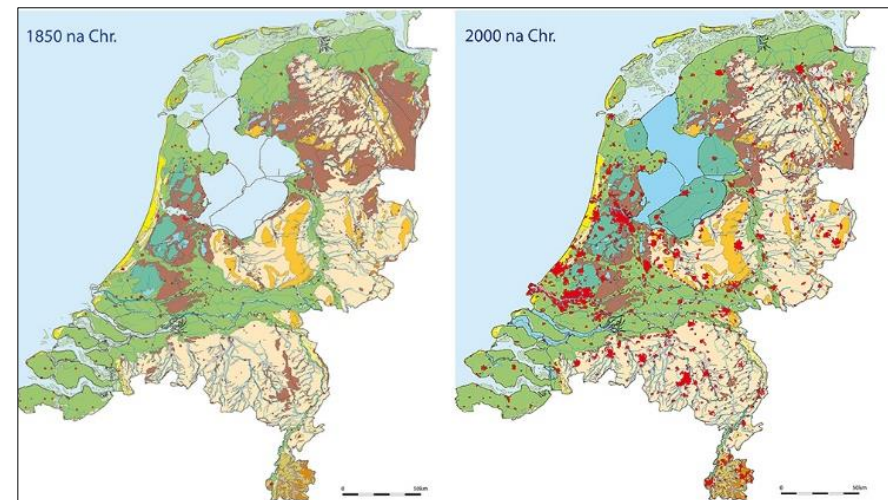
De samenstelling van vier karakteristieke landschappelijke eenheden verklaart in grote lijnen de ontwikkelingsgeschiedenis en het grondgebruik van het gebied; 1) het Gooi (hoog gelegen zandgronden), 2) het veengebied (laag gelegen veengronden), 3) de rivier de Vecht met aangrenzende gronden ofwel de Vechtstreek en 4) de (voormalige) Zuiderzee. Deze vier landschappelijke eenheden zijn nog steeds herkenbaar. Binnen deze landschappelijke eenheden zijn verschillende structuren en elementen te onderscheiden, die belangrijke cultuurhistorische en/of ecologische waarden vertegenwoordigen, zoals de verdedigingslinies.

Voor (voormalige) Zuiderzee is benoemd: "De Zuiderzee heeft een grote invloed gehad op het landschap in het gebied. Ook na de omzetting van zee naar IJsselmeer en het ontstaan van de randmeren is dit omvangrijke wateroppervlak met haar karakteristieke openheid en weidse uitzicht nog goed beleefbaar. In het landschap zijn karakteristieke elementen, die direct samenhangen met de Zuiderzee, zoals dijken, wielen, zeekleigronden en de kuststeden goed herkenbaar. De aanwezigheid van de zeedijk langs de oorspronkelijke kustlijn benadrukt dit."

Wellicht de belangrijkste karakteristiek van het landschap van Gooi en Vechtstreek is de variatie en afwisseling aan landschapstypen. De overgangen tussen de afzonderlijke landschapstypen en landschappelijke eenheden zijn bijzonder en goed afleesbaar, maar ook kwetsbaar. Een belangrijke overgang is die tussen het land en het water in de meren. De zeedijk is ook in het huidige landschap sterk herkenbaar, alleen in de nabijheid van de A1 en bedrijventerrein Gooimeer Noord is dit minder het geval. Op diverse plekken zijn langs de zeedijk nog de kenmerkende wielen (diepe poelen als restanten van dijkdoorbraken) aanwezig.

In het noorden van het Gooi ligt een scherpe landschappelijke overgang naar het Gooimeer (klifkust), met name ten westen van Huizen. Het beboste gebied, veelal restant van een buitenplaats, is hier nog intact. De schootsvelden van Muiden en Naarden hebben richting het noorden hun karakteristieke openheid behouden. Er liggen restanten van (buitendijkse) hooilanden aan de voormalige Zuiderzee (Naardermeent, De Kampen). Muiderberg ligt op een geïsoleerde stuwwalopduiking, geflankeerd door restanten van het landschap van de voormalige Zuiderzee.

Uitzonderingen daarbij betreffen het buitendijks gebied tussen Muiderberg en Naarden, de aanlandingen van de Hollandse en Stichtse Brug en de verstedelijking aan de oostkant van Huizen.

Afbeelding: verandering van de meren tussen 1850 en 2000.

3.2 Kustzone

In de ontwerpomgevingsvisie van Noord-Holland en de LLC wordt sterk ingezet op de samenhang tussen karakteristieken van de kustlandschappen en de aanliggende grote wateren. Het is daarom relevant om te duiden welke gebieden als kustzone aangeduid kunnen worden.

De Zuiderzee heeft een grote invloed gehad op Gooi en Vechtstreek. Ook na de omvorming naar IJsselmeer en randmeren, is het grote wateroppervlak met haar karakteristieke openheid nog beeldbepalend aanwezig. De Zuiderzee verklaart ook de (voormalige) functie van een aantal plaatsen langs de kust. De functies van gebieden langs de kust kunnen andersom ook weerslag hebben op de meren. Deze gebieden kunnen daarom worden gezien als kustzone.

Begin 13e eeuw werd de dreiging van de Zuiderzee steeds groter en ontstond de eerste zeedijk door een aaneenschakeling van oudere dijken tussen de oeverwallen. De dijk is nog steeds de primaire kering van het IJsselmeer. De zeedijk is ook in het huidige landschap sterk herkenbaar. Op diverse plekken zijn langs de zeedijk nog de kenmerkende wielen aanwezig.

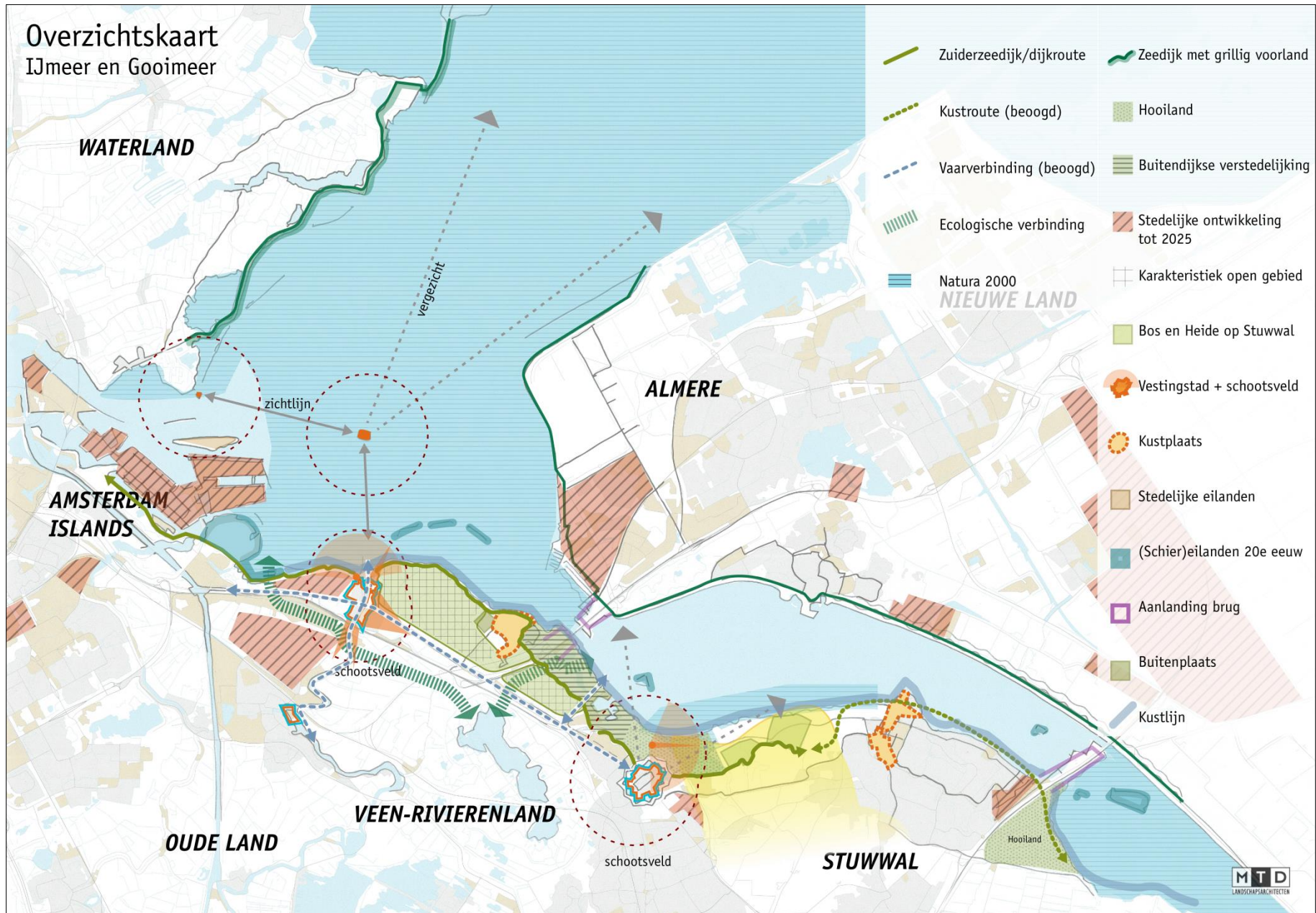
Er waren ook buitendijkse gebieden. Omdat deze erg vruchtbaar waren, zijn deze oorspronkelijk als gras gebruikt om hooi van te oogsten. Sommige waren gemeenschappelijke graslanden (meenten) van Erfgooiers. Een deel van deze buitendijkse gebieden zijn inmiddels bebouwd. Ten oosten van Huizen worden de binnendijkse meenten ook bebouwd, het meest recent door de ontwikkeling van de Blaricummeermeent.

Door de strategische ligging ten opzichte van Amsterdam, was Gooi en Vechtstreek van groot militair belang. Vanuit Naarden en Muiden moest dan ook de Zuiderzee en de kustlijn worden beschermd. Later werden nabij de vestingsteden nog forten gebouwd (Westbatterij en Ronduit) en voor de Stelling van Amsterdam werd forteiland Pampus gebouwd.

De meeste dorpen op de zandgronden zijn ontstaan als agrarische nederzettingen rondom een brink. Langs de kust oriënteren de dorpen zich steeds meer op de zee. Muiderberg wordt een badplaats en Huizen een vissersdorp.

In Gooi en Vechtstreek hebben de volgende gebieden een duidelijke relatie met de meren en zijn daarom relevant als kustzone:

- Vestingstad Muiden en de Westbatterij mede versterkt ter verdediging aan de Zuiderzee;
- Brinkdorp Muiderberg, later gekenmerkt door buitenplaatsen en als badplaats aan de Zuiderzee;
- De voormalige zeedijken en klifkusten;
- Buitendijkse gebieden langs de Zeedijk, nog steeds buitendijks gelegen.
- Vestingstad Naarden en fort Ronduit, op strategische plek langs de Zuiderzee met de laatste open meent langs het Gooimeer
- De trekvaarten tussen Naarden, Muiden en Diemen, een parallelle waterverbinding met Amsterdam, in de toekomst ook bij Naarden rechtstreeks verbonden met het Gooimeer
- Huizen, dat van brinkdorp is ontwikkeld naar een vissersdorp
- De bebouwde meenten ten oosten van Huizen, waaronder de Blaricummeermeent, de meeste recente en laatste uitleglocatie in het Gooi die steeds meer naar het Gooimeer toegroeit.
- De Kampen, buitendijks hooiland aan oostzijde Stichtse Brug
- Beboste gebieden langs de kust die het groene beeld vanaf het water kenmerken

4. Strategie

4.1 Ontwikkelprincipes voor ruimtelijke ontwikkelingen

De voorgaande hoofdstukken samengevat kan het volgende over de meren en de kustzone worden gesteld. Er is sprake van:

Samenloop van zeer hoge landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische kwaliteiten

- Beleefbare grote openheid van de voormalige zee, waarvan het belang wordt versterkt voor de militairhistorische context
- Sterke en beleefbare overgang tussen de landschappen op het land en het water
- Unieke natuurwaarden gerelateerd aan open water en oevers

Grote hoeveelheid aan beleidsdoelstellingen die zowel beperkingen als kansen bieden

- Verstedelijkingsdruk in de metropoolregio rond Amsterdam
- Het IJmeer als 'waterpark' voor de metropool
- Een toekomstbestendig beschermd natuurgebied
- Grootste zoetwatervoorraad van Nederland
- Een waardevol landschap als onderdeel van het vestigingsklimaat en woonmilieu
- Klimaatdoelstellingen Parijsakkoord

Een bijzonder rijke en gevarieerde kustzone met een hoge mate van authenticiteit en sterke identiteit

- Reeks aan plaatsen aan de kust met een verschillende verschijningsvorm, historie en kwaliteiten
- Historische en karakteristieke zeedijk
- Klifkust en voormalige buitendijkse hooilanden
- Een achterland met hoge landschappelijke en cultuurhistorische waarde
- Nieuw woonlandschappen met wisselende interactie met het water

De dynamiek van het gebied vraagt om een strategie om de beleidsdoelstellingen te bereiken en de kwaliteiten te behouden of te versterken. Daarbij is het belangrijk om principes te hanteren om ontwikkelingen aan te toetsen en vorm te geven. In dit hoofdstuk zijn ontwikkelprincipes benoemd die hier op regionale schaal inhoud aan geven.

Bij het formuleren van de ontwikkelprincipes is naar samenhangende doelstellingen gekeken. Zoals hiervoor al gememoreerd, de opgaven in het gebied staan niet op zichzelf. Daarom is een belangrijk algemeen ontwikkelprincipe:

Ontwikkelingen dragen zoveel mogelijk bij aan oplossingen voor meerdere opgaven en worden zoveel mogelijk integraal benaderd.

4.1.1 Landschappelijke en historische context benutten en versterken

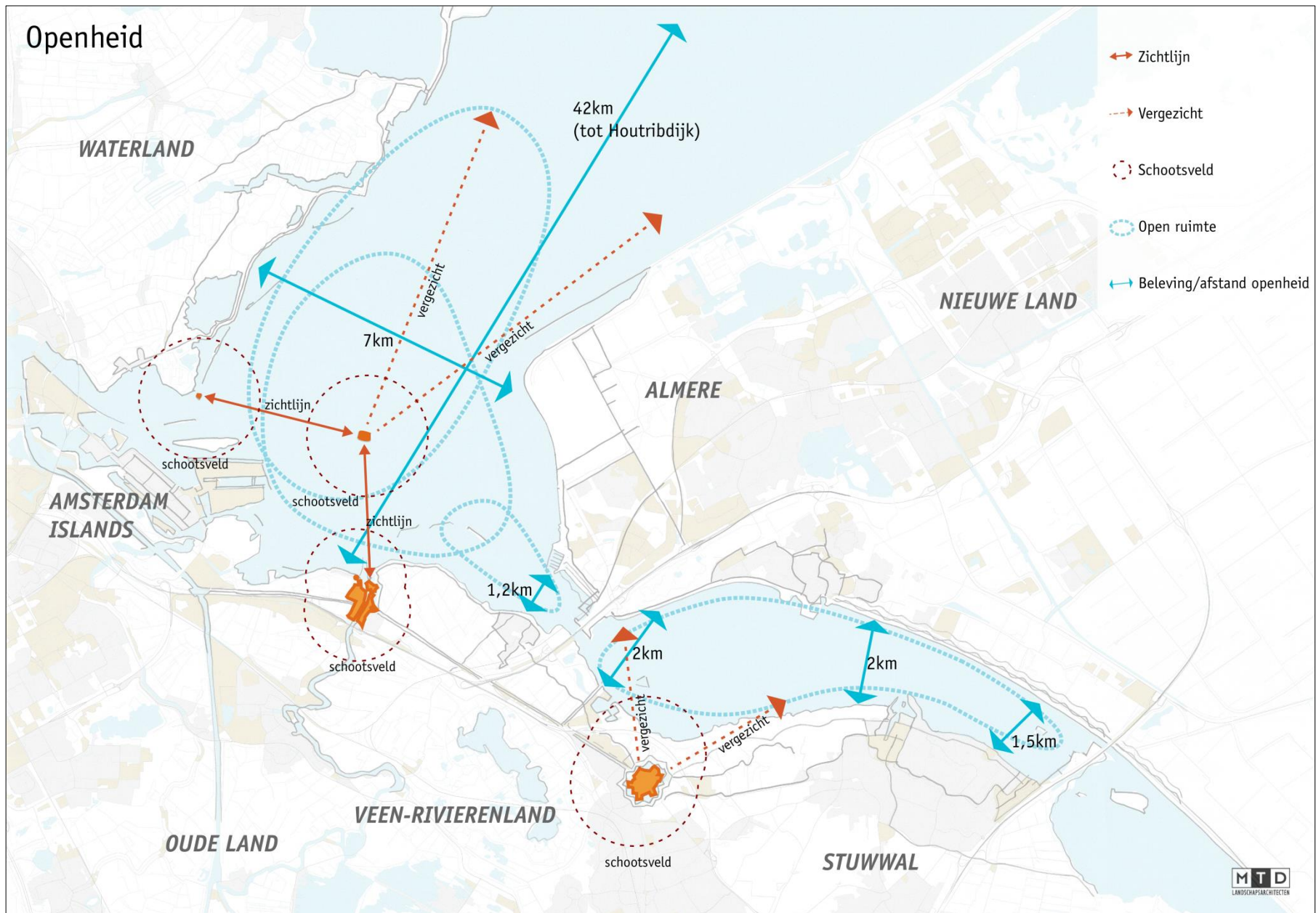
De meren hebben een duidelijke relatie met het achterliggende gebied, waar verschillende landschappen grenzen aan de voormalige Zuiderzee. Op hoofdlijnen kan de volgende landschappelijke context worden benoemd:

- Laag Holland (Waterland), moest worden beschermd met dijk, die door de wind voorlanden en grillige vorm heeft gekregen;
- De oude stad Amsterdam aan de monding van het IJ;
- De nieuwe eilanden van Amsterdam in het IJmeer;
- De stad Almere als nieuw land in het meer;
- Het lage veenrivieren landschap in Vechtstreek en Eemland, dat moest worden beschermd door een hoge dijk. Door overstromingen van de Zuiderzee ligt aan de noordzijde van de Vechtstreek een kleipakket op het veen. Dit is een reden dat hier geen turfwinning heeft plaatsgevonden en de kenmerkende strokenverkaveling en open weidegebied is gebleven;
- De Gooise Stuwwal waar geen dijk meer nodig was en er klifkusten zijn. Op de zandgronden was agrarisch gebruik door de Erfgooiers en werden buitenplaatsen ontwikkeld;
- De vestingsteden Muiden en Naarden met hun open schootsvelden, op strategische plekken (de monding van de Vecht en de grens met stuwwal) ter bescherming van Amsterdam.
- De badplaats Muiderberg en het vissersdorp Huizen;
- Voormalige werk(schier)eilanden als PEN Eiland, Bocht van Ballast als nieuwe natuurgebieden;

Het behoud van de beeldbepalende landschappelijke structuren, elementen en ruimtelijke eenheden, is van groot belang voor het behoud en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de regio. Zij kunnen een meerwaarde leveren en een ruimtelijke kader vormen voor toekomstige en eigentijdse ontwikkelingen en de bijbehorende ontwerpogaven.

In de eerder genoemde visies voor het IJsselmeergebied en IJmeer wordt de authenticiteit voor de Vechtstreek benoemd als grote kwaliteit en geldt cultuurhistorie als leidraad voor ruimtelijke ontwikkeling. Dit past ook bij de strategie van Gooi en Vechtstreek en de kustgemeenten, waar profilering en ontwikkeling sterk gerelateerd is aan de plaatselijke identiteit.

De landschappelijke setting geeft op hoog schaalniveau daarom veel aanknopingspunten voor passende ontwikkeling. Als ontwikkelprincipe voor de meren en de kustzone geldt daarom **'de landschappelijke en historische context wordt benut en versterkt'**.

4.1.2 Openheid koesteren als kernwaarde

Belangrijke kwaliteit van het IJmeer en Gooimeer is de openheid. Het zicht op de overkanten en vanaf het water is een belangrijk onderdeel van de beleving. De invulling van (de oevers van) IJburg II, Almere Pampus en Haven en overzijde van Huizen moet daarom onderdeel worden van een regionale beleidsvorming.

Bijzondere elementen zijn de forten die in het IJmeer liggen, bedoeld om Amsterdam te verdedigen: Pampus als meest vooruitschoven post met langs de kusten forten Durgerdam (Vuurtoreneiland), Diemerdam, Westbatterij en Muiderslot. De zichtlijnen tussen Durgerdam, Pampus en Westbatterij zijn nog zeer gaaf. De landschappelijke en historische setting gaat verloren als de openheid en bepalende zichtlijnen tussen de forten worden doorsneden. Dit gaat ook ten koste van de recreatieve waarde.

Beleidsmatig gaan de relevante ruimtelijke kaders van provincie en Rijk uit van het behouden en versterken van de openheid van het gebied.

Als belangrijk ontwikkelprincipe voor de meren en kustzone geldt daarom: **betrek bij iedere ruimtelijke ontwikkeling het effect op de openheid.**

Op groot schaalniveau kunnen in het licht van de landschappelijke setting de volgende conclusies worden getrokken:

- Een IJmeerverbinding is alleen ondergronds aanvaardbaar.
- Het is voor de kwaliteit en beleving van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse waterlinies cruciaal dat schootsvelden en zichtlijnen tussen forten open blijven.
- IJburg II belemmert het zicht tussen de forten Westbatterij (Vesting Muiden) en Durgerdam en tussen Pampus en Durgerdam. Zeker het laatste is schadelijk en te vermijden omdat over het noordelijke eiland nog geen definitieve besluitvorming is. Daarom: het noordelijke deel van IJburg (buiteneiland) houdt de zichtlijn tussen Durgerdam en Pampus open.

Afbeelding: het zicht van Muiden op fort Pampus

Afbeelding: het zicht over IJburg Middeneiland richting Pampus, nog zonder buiteneiland (visualisatie gemeente Amsterdam)

4.1.3 Buitendijks of binnendijks ontwikkelen

De kust van het IJmeer zal sterk veranderen. Langs de kust van Waterland moeten de dijken worden versterkt. Daarbij worden buitendijks natuureilanden gemaakt, al zullen deze deels overstroombaar zijn. Bij Amsterdam wordt IJburg II ontwikkeld als uitleglocatie om de druk op woon- en werklocaties op te vangen (circa 5 bouwlagen). Almere sorteert voor op de ontwikkeling van Almere Pampus na 2028. Officieel uitgangspunt is hoogstedelijk milieu (tot 80 meter hoogte). Almere verkent eilanden voor de kust, beoogd als recreatiegebied en waterwoningen in de luwte. Op kleinere schaal speelt dit ook in het Gooimeer, zoals het particuliere initiatief 'Blaricum aan Zee' voor een schiereiland bij de Stichtse Brug.

Door al deze ontwikkelingen wordt het open water steeds kleiner. Voor onze regio is de vraag hoe hier met binnendijkse en buitendijkse ontwikkelingen moet worden omgegaan. Dit kan een stedelijke ontwikkeling betreffen, maar ook een andere ontwikkeling, zoals aanleg van eilanden.

Een buitendijkse ontwikkeling is doorgaans in buitenstedelijk gebied gelegen. Het is een algemeen principe van Nederlandse ruimtelijke ordening dat er voor stedelijke ontwikkelingen een duidelijke behoefte moet zijn die niet binnenstedelijk is te realiseren. Dit zal altijd moeten worden onderbouwd.

Er kan aansluiting worden gezocht bij het ontwikkelprincipe van de ontwerpomgevingsvisie van de provincie dat bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen. De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie raadt aan om contrast tussen oude en nieuwe kusten als ordeningsprincipe te hanteren. De kwaliteiten van Gooi en Vechtstreek zijn hierbij samen te vatten als cultuurhistorisch waardevol en in hoge mate authentiek.

De natuurwaarden geven ook randvoorwaarden. Ook dit is relevant voor ontwikkelmogelijkheden. Op sommige plaatsen kan op voorhand redelijkerwijs worden vermoed dat er beperkingen zijn. Zo wordt er al een toegangsverbod voor delen van het Gooimeer en Eemmeer voorbereid.

Het bovenstaande samengevat leidt dit tot het volgende ontwikkelprincipe: **de historische context, authenticiteit en natuurwaarden zijn leidende aspecten bij de keuze voor buitendijks of binnendijks ontwikkelen.**

Dit kan als volgt worden uitgewerkt:

- De zeedijk aan weerszijden van Muiden nog zeer gaaf en de laatste dijk in het IJmeer waar dit zo is. Daarnaast zijn de schootsvelden van de Westbatterij en Muiderslot nog zeer open. De systematiek van een vestingstad is erop gericht het binnen(water) te beschermen. Het gebied heeft Natura 2000 status. Daarom: uiterste terughoudendheid bij buitendijkse ontwikkelingen in de kust voor Muiden.
- Richting de Baai van Ballast is reeds een eiland aangelegd. Daarom is buiten de verboden kring (1km) en zichtlijn Westbatterij-Dursterdam buitendijkse ontwikkeling mogelijk, binnen de kaders van natuur.
- Muiderberg heeft zich in de 19^e eeuw ontwikkeld als chique badplaats en dit is nog zichtbaar aan het strand en de kleine haven. Ter versterking van dit karakter is buitendijkse ontwikkeling niet bij voorbaat ondenkbaar, maar past terughoudendheid en kleinschaligheid en geldt de natuurfunctie als randvoorwaarde.
- Bij het buitendijkse gebied ten oosten van Muiderberg, met name ten oosten van de A6, is de relatie tussen dijk en kust grotendeels verloren gegaan. Het gebied heeft nog wel een groen karakter. Hier is ruimte voor een nieuw landschap en is ontwikkeling mogelijk. Hier moeten principes voor worden ontwikkeld: hoe profileer je de oude dijk, toon je het buitendijkse karakter, wat doe je met aanlandingen van de snelwegbruggen, enz.? Tevens is functioneren van de ecologische verbinding Gooimeertak randvoorwaarde.
- Het schootsveld bij Naarden en de klifkust ten westen van Huizen is nog zeer gaaf. Voor de natuurfunctie wordt een toegangsverbod ingesteld. Hier past uiterste terughoudendheid bij buitendijkse ontwikkelingen.
- Het vissersdorp Huizen heeft zich al noordelijk uitgebreid, de haven ligt al deels in het Gooimeer. Een buitendijkse ontwikkeling is daarom niet uitgesloten, mits rekening houdend met de kwaliteiten van het gebied.
- In de Blaricummermeent is een nieuw (woon)landschap ontwikkeld. Het karakter van meent is niet meer, maar er liggen in de nieuwe setting kansen voor versterking van de relatie tussen land en water. Ook hier mits rekening houdend met de kwaliteiten van het gebied.

Afbeelding (met de klok mee vanaf linksboven): Diemerdijk, Zeedijk beoosten Muiden, Oostdijk Naarden en Gooimeerkust

4.1.4 Het belang van de kustlijn

De kustlijn is uit meerdere oogpunten relevant. Landschappelijk zijn overgangen tussen verschillende landschapstypen beeldbepalend. Bij de overgang van land naar water wordt dit versterkt door de aanwezigheid van waterkeringen. De oude zeedijken zijn ook uit historisch oogpunt waardevol. Uit ecologisch oogpunt is de kustlijn een zone waar dieren zich graag begeven. Een overgangszone tussen landschapstypen is vaak een bijzondere habitat en langs een kustlijn kunnen dieren goed migreren.

Uit recreatief oogpunt is de kustlijn ook kansrijk. Langs de kustlijn kunnen meerdere landschappen worden beleefd. Dit is dan ook een geschikte plek voor recreatieve verbindingen. Verder biedt de kustlijn kansen voor recreatie gerelateerd aan het water.

Het is daarom uit meerdere optieken van belang dat de kustlijn zoveel mogelijk een doorlopende lijn is. Daardoor kunnen er recreatieve en ecologische verbindingen worden gemaakt en is de overgang tussen de verschillende landschappen te beleven. Dit houdt ook in dat 'privatisering' van de kust moet worden beperkt.

Als ontwikkelprincipe kan daarom worden geformuleerd:

De kustlijn manifesteert zich als een toegankelijke en doorlopende lijn door het landschap.

Op enkele plaatsen is sprake van een historische kustlijn (zeedijk) en een nieuwe kustlijn. Hier kunnen beide lijnen worden benut.

De grootste onderbreking van de kustlijn is de Stichtse brug, hier is geen enkele doorgang langs de kustlijn aanwezig. Het is niet ondenkbaar dat op enig moment (middellange tot lange termijn) de A27 zal worden verbreed. Op langere termijn ligt er ook een wens om een spoorlijn langs de A27 te realiseren. Een dergelijke ingreep biedt kansen om de kustlijn te herstellen en een doorlopende route, ecologische verbinding of vaarroute mogelijk te maken. Bij ontwikkelingen in de nabijheid is het daarom aan te raden om rekening te houden met de gevolgen en kansen van verbreding van de A27.

4.1.5 Het zicht vanaf het water en op overkanten

Het is van belang om te blijven realiseren dat het water ook een overkant heeft en dat er ook een zicht op land is vanaf het water. De recreatieve beleving van het water wordt ook bepaald door het zicht op de kust. Gooi en Vechtstreek kent daarbij een grote schoonheid met veel groen en prachtige landmarks als het Muiderslot en de Grote Kerk van Naarden. Voor Gooi en Vechtstreek, maar ook voor alle gebruikers van de meren, is ook het zicht op de andere kustzones rond de meren van belang.

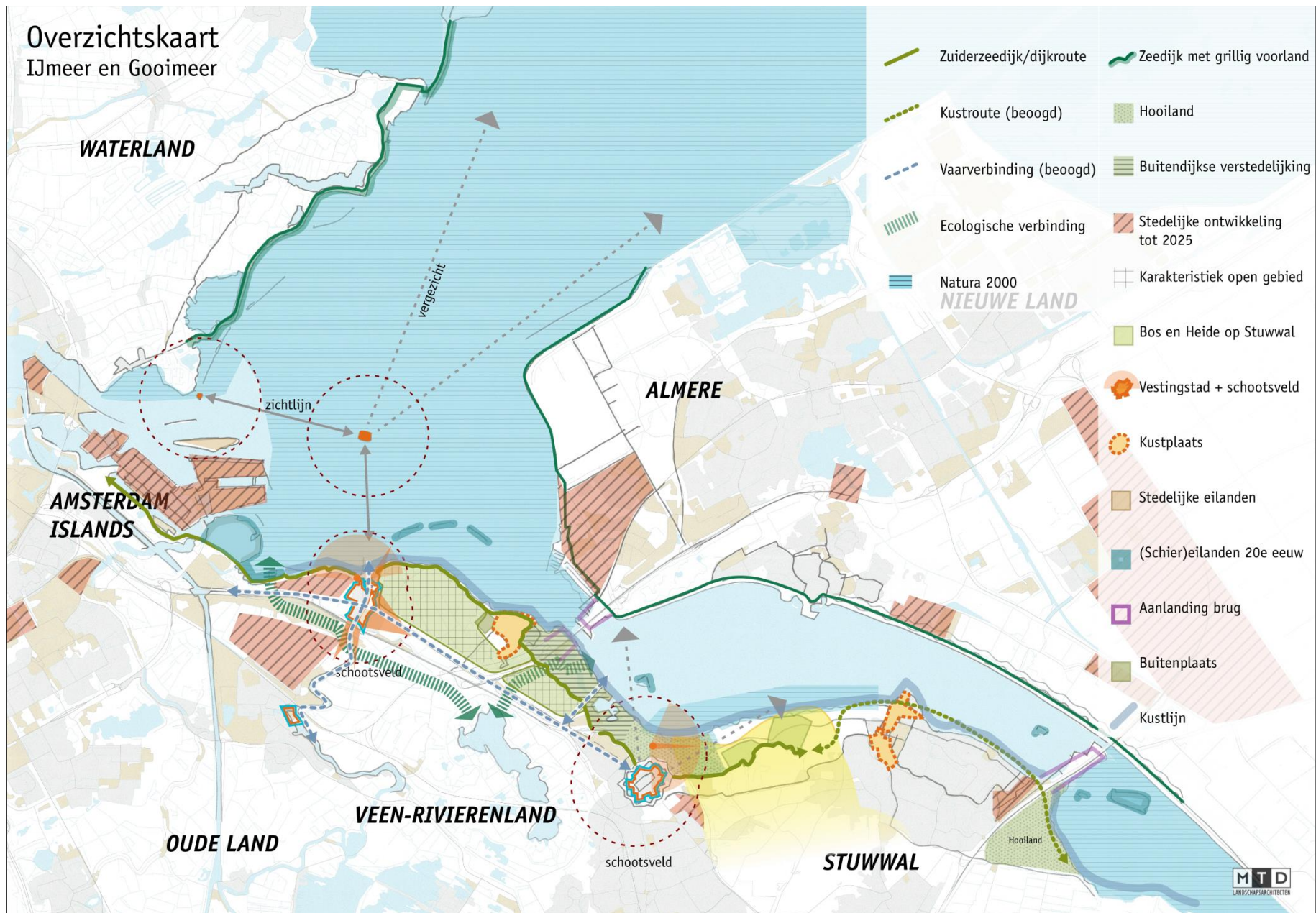
Als ontwikkelprincipe kan daarom worden geformuleerd:

Betrek bij ontwikkelingen in de kustzone hoe deze vanaf het water worden gezien en beleefd.

Dit ontwikkelprincipe geldt ook voor de ontwikkeling van kustzones buiten Gooi en Vechtstreek.

Afbeelding: zicht vanaf Blaricummermeent op Gooimeer en Almere

5. Aanbevelingen

Deze verkenning laat zien dat er veel speelt in het gebied. Op vele schaalniveaus en vanuit vele hoeken en belangen wordt over de ontwikkeling van het gebied nagedacht.

Uit al dit beleid zijn enkele hoofdlijnen te distilleren: in de meren liggen de opgaven met name op het gebied van ecologie en recreatie. Er liggen hier zowel kansen als bedreigingen. Deze zijn sterk gerelateerd aan de verstedelijking. Deze ambities op natuur en recreatie kunnen elkaar zowel versterken (Natuurboulevard) als frustreren (waterplanten). De waterplantenproblematiek wordt een steeds groter gevaar voor de recreatieve mogelijkheden in de meren.

Klimaatverandering speelt ook een grote rol in het gebied, al is dat nog niet echt voelbaar in Gooi en Vechtstreek. Aan de Waterlandse kust wel, daar moet de waterkering worden versterkt. Het IJsselmeergebied is ook de grootste zoetwatervoorraad in Nederland. Er zijn voor de korte termijn geen projecten voorzien voor energieopwekking door windmolens in het IJmeer en Gooimeer, maar voor (middel)lange termijn is dit nog niet duidelijk omdat de aanpak van de energietransitie nog vol in ontwikkeling is.

Uit de verkenning blijkt, onder meer door de analyse van beleid en de inbreng van stakeholders, dat de belangrijkste kwaliteit van Gooi en Vechtstreek de sterke identiteit is: er is een grote veelheid aan hoge cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden. Voor recreatie en ruimtelijke ontwikkeling is het behouden en versterken van wat er al is de grootste troef. Op enkele plekken, waar de historie minder voelbaar is, biedt de regio ook ruimte voor nieuwe ontwikkeling. Maar zowel beleidsmatig als vanuit de inwoners moet dit passend bij de kwaliteiten van het gebied zijn.

Beleidsmatig is er een duidelijke lacune op het regionale schaalniveau. Met name de samenhang tussen het IJmeer en het Gooimeer en de wisselwerking tussen de kustplaatsen is nergens op concreet genoeg niveau beschreven. Uit de inspiratiesessie 'Kustlijn en havens langs de Zuiderzee' kwam een duidelijke oproep aan de kustgemeenten en de Regio om hier meer richting aan te geven.

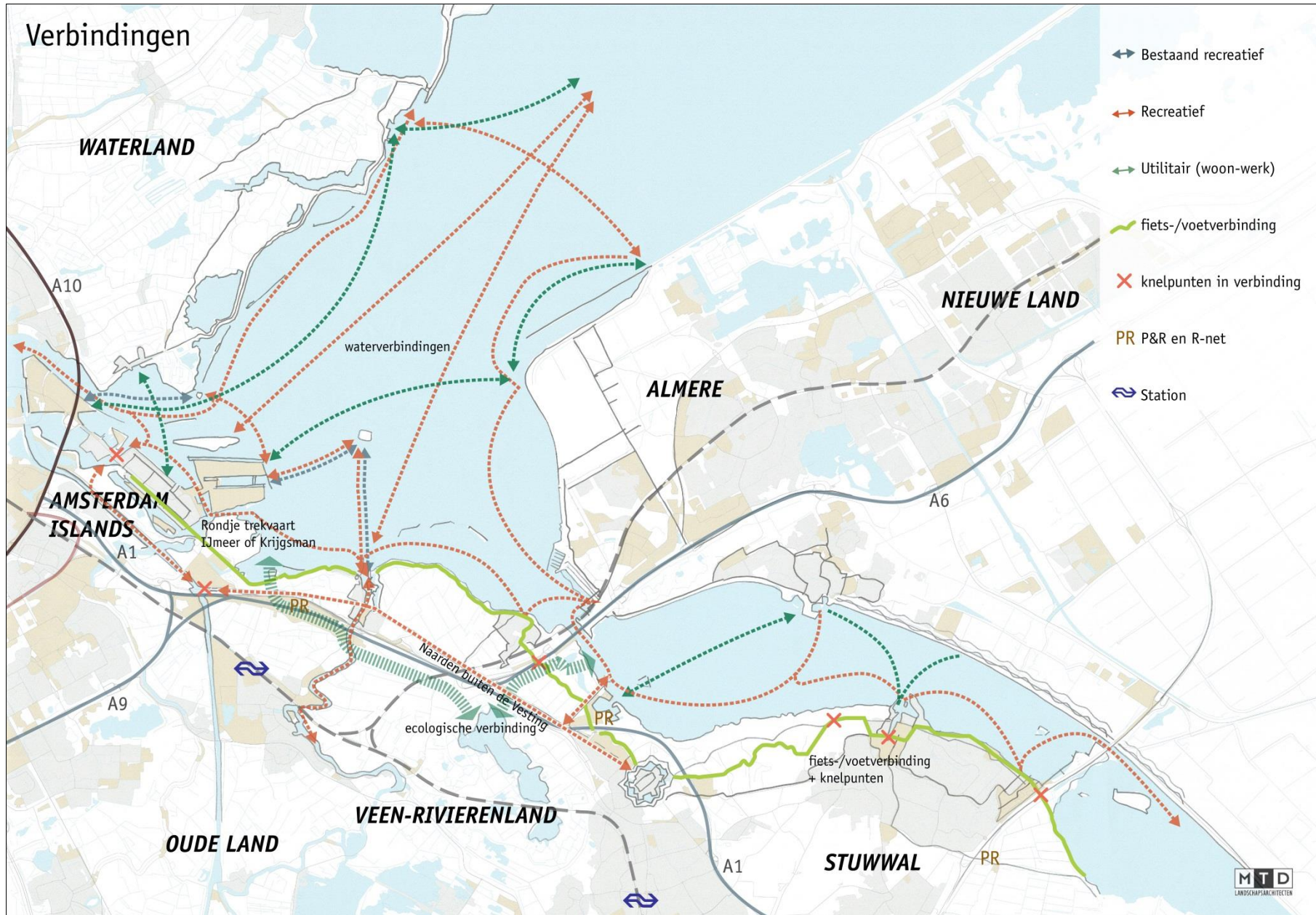
In hoofdstuk 4 is een eerste aanzet gegeven door het benoemen van ontwikkelrichtingen die relevant zijn voor de regionale schaal in Gooi en Vechtstreek, maar ook voor bovenregionale schaal. Dit zijn:

- **Ontwikkelingen dragen zoveel mogelijk bij aan oplossingen voor meerdere opgaven en worden zoveel mogelijk integraal benaderd.**
- **De landschappelijke en historische context wordt benut en versterkt.**
- **Betrek bij iedere ruimtelijke ontwikkeling het effect op de openheid.**
- **De historische context, authenticiteit en natuurwaarden zijn leidende aspecten bij de keuze voor buitendijks of binnendijks ontwikkelen.**
- **De kustlijn manifesteert zich als een toegankelijke en doorlopende lijn door het landschap.**
- **Betrek bij ontwikkelingen in de kustzone hoe deze vanaf het water worden gezien en beleefd.**

Algemene aanbeveling is daarom:

Benut de regionale ontwikkelprincipes bij uitwerking van lokale visies en inbreng in bovenregionaal verband.

De verkenning laat ook zien dat het aanbeveling verdient om gezamenlijk nog een aantal onderwerpen verder uit te werken. Hieronder onder 5.1 zijn gezamenlijke kansen benoemd. Onder 5.2 zijn onderwerpen benoemd die om beleidskeuzes vragen.

5.1 Gezamenlijke kansen

Voor deze verkenning is een inventarisatie gemaakt van de kansen, projecten, ontwikkelingen die op de benoemde opgaven spelen en die relevant zijn voor zowel IJmeer als Gooimeer.² Deze variëren van grootte en mate van concreetheid. In de bijlage is een volledig overzicht gemaakt. Dit komt voort uit de input van gemeenten, stakeholders en medeoverheden.

In dit hoofdstuk worden samenhangende regionale kansen geschetst die hieruit gedistilleerd kunnen worden (niet uitputtend bedoeld). Daarbij is gekeken naar kansen en ideeën voor verschillende opgaven die elkaar kunnen versterken. En of deze bijdragen aan oplossing van de opgaven en passen binnen de geformuleerde ontwikkelprincipes.

5.1.1 Versterk de onderlinge verbindingen

Uit oogpunt van diverse opgaven komt de doelstelling om gebieden met elkaar te verbinden. Dit gaat om verkeersverbindingen, maar ook om ecologische verbindingen. Maar ook meer immateriële verbindingen, zoals samenwerking tussen instellingen. Hierna wordt op deze verbindingen ingegaan.

Recreatieve vaarverbindingen

Er liggen in het gebied veel kansen voor verbindingen. Zoals:

- De trekvaarten (rondjes Muiden- Naarden, Muiden-Diemen). In relatie hiermee liggen er meer kansen voor binnenwateren vestingen Naarden en Muiden.
- Diverse verbindingen over de meren.

Utilitaire waterverbindingen

Deze verbindingen over het water dragen bij aan het oplossen van de mobiliteitsopgave, met name voor het vervoer van mensen tussen woon- en werklocaties.

Een grote stroom is de verbinding Amsterdam-Almere. Een waterverbinding kan hier alternatief voor een vaste IJmeerverbinding vormen. In het vastgestelde voorkeurspakket voor het MIRT onderzoek Oostkant Amsterdam (MOOA) zijn waterverbindingen onderdeel van het pakket voor de middellange termijn.

Afbeelding: waterverbindingen (oplossingsfase MOOA).

Recreatieve wandel- en fietsverbindingen

De kustzone is heel aantrekkelijk voor wandelen en fietsen. Zeker in onze regio waar zowel het uitzicht over het water als het achterland fraai is. De meeste potentie heeft een route langs de kustlijn (zie onder).

Bereikbaarheid vanuit het achterland

Randvoorwaardelijk voor ontwikkeling in de kustzone is de bereikbaarheid. Dit betreft de recreatieve routes vanuit het achterland naar de routes over water en langs de kust. Maar ook de bereikbaarheid van locaties in de kustzone. Hier moet genoeg ruimte zijn voor parkeren (ook fiets!). Voorkeur qua ruimtebeslag heeft bereikbaarheid per openbaar vervoer.

² Vanuit de Coöperatie Gasvrije Randmeren is een Uitvoeringsagenda opgesteld waarin wordt gekeken naar integrale afstemming en de gezamenlijke opgave in het Randmerengebied. Hier zijn ook projecten benoemd, verschillend in schaal en mate van concreetheid.

5.1.2 Versterk de kustlijn en kustzone als recreatieve, landschappelijke en ecologische verbinding

De kustlijn van de regio kent een zeer sterk profiel met de kenmerkende dijken en klifkusten en de karakteristieke kustplaatsen. Hier komen landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden samen. Uit deze oogpunten is de continuering van een herkenbare kustlijn belangrijk. Dit geldt ook voor ecologie, er is veel potentie voor versterken van de biodiversiteit door het verbinden van gebieden en verbetering van natuur langs de kustlijn.

Het concept van de Natuurboulevard tussen Amsterdam en Muiderberg is hier een mooi voorbeeld van. De 'Natuurboulevard' is de realisatie van een doorgaande ecologische en recreatieve verbinding tussen Amsterdam en de Hollandse Brug die in 2012 is aangelegd. Het doel was het in samenhang versterken van natuur en recreatie, onder meer door tegengaan van versnippering op routes, zowel voor mens als dier. Langs de Natuurboulevard zijn op diverse punten kleinschalige recreatieve voorzieningen gemaakt, zoals dijktrappen en uitkijkpunten (afbeeldingen rechts). Dit heeft duidelijk effect gehad, de Natuurboulevard wordt goed gebruikt.

Afbeelding: de huidige Natuurboulevard

Deze samenhangende verbinding versterken en doortrekken langs de kust van het Gooimeer en Eemmeer biedt veel kansen en past goed bij de kwaliteiten van Gooi en Vechtstreek.

Verbeteringen waaraan gedacht kan worden:

- herstel restant vestingwerk bij noordwestelijke entree Muiden;
- uitbaggeren noordelijkste vestinggracht Naarden
- uitkijkpunten langs de Gooimeerkust (zoals al gemaakt bij Muiden, zie onder)
- de historie van de buitenplaatsen langs de Gooimeerkust tonen
- verbetering ecologische verbinding langs de Hollandse Brug

5.2 Aanbevelingen beleidsontwikkeling

5.2.1. Zoek afstemming bij (nieuwe) havens, eilanden in de meren en (nieuw) buitendijks gebied

Zowel op de schaal van Gooi en Vechtstreek als in groter verband zoals het IJmeer is gebleken dat er geen afstemming is over havenontwikkeling. Er zijn hier wel diverse plannen voor, sommige ouder dan de ander. Omdat havens ook een stedelijke ontwikkeling zijn, is afstemming ook vanuit de Ladder duurzame verstedelijking en de Provinciale ruimtelijke verordening voorgeschreven. Havens kunnen duidelijk consequenties hebben buiten de eigen gemeente. Tijdens de inspiratiesessie 'Kustlijn en havens langs de Zuiderzee' kwam een duidelijke vraag en oproep aan gemeenten om hierover af te stemmen.

Afbeelding gemaakt ter verslaglegging inspiratiesessie 'Kustlijn en havens langs de Zuiderzee'

Ook het realiseren van eilanden in de meren en het aanleggen of (her)ontwikkeling van buitendijks gebied hebben consequenties buiten de gemeente alleen. Hier moeten principes voor worden ontwikkeld, voor het buitendijks gebied bijvoorbeeld: hoe profileer je de oude dijk, toon je het

buitendijkse karakter, wat doe je met aanlandingen van de snelwegbruggen, enz.?

Binnen het tijdsbestek en scope van dit rapport was het niet mogelijk het benodigde onderzoek te doen om hier concrete uitspraken over te doen.

5.2.2 Ontwikkel een strategie of standpunt voor ontwikkelingen over andere delen van de meren, met name de verstedelijking in Amsterdam en Almere en de landschappelijke inpassing daarvan.

Het zicht op de overkanten is voor de beleving van de meren ook van groot belang. De ontwikkeling van Almere en Amsterdam zal op verschillende plekken het zicht grondig veranderen. Enkele ontwikkelingen gaan pas op (middel)lange termijn spelen. Dat biedt kans om vooruitlopend al een landschappelijke inpassing te creëren. Voorbeeld daarbij is het bedrijventerrein Stichtse Kant. Het is van belang dat hier een strategie voor wordt geformuleerd om dit te kunnen inbrengen in gesprekken met Amsterdam en Almere en in bovenregionaal verband.

Afbeelding gemaakt ter verslaglegging inspiratiesessie 'Kustlijn en havens langs de Zuiderzee'

5.2.3 Benut de historie van de kustplaatsen als kans voor de toekomst

Uit de beleidsanalyse en de inbreng van stakeholders in het gebied wordt gewezen op de kracht en potentie die uitgaat van de bestaande kwaliteiten, die sterk samenhangen met de historie van de plek. Waar deze kwaliteit al hoog is, moeten ontwikkelingen zijn gericht op versterking van deze kwaliteiten (zoals de historie van een vestingstad). Waar de historische kwaliteiten meer op de achtergrond zijn geraakt, is meer ruimte voor het toevoegen van nieuw type ontwikkeling.

Afbeelding gemaakt ter verslaglegging inspiratiesessie 'Kustlijn en havens langs de Zuiderzee' met het motto 'if it ain't broke don't fix it'.

5.2.4 Vraag blijvend aandacht voor de waterplantenproblematiek

De explosieve groei van het fonteinkruid vormt een groot risico voor de waterrecreatie. Dit is een grote opgave die vraagt om gezamenlijke inzet en agendering.

5.2.5 Input voor ruimtelijk landschappelijk perspectief IJmeer

Begin 2016 is voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA) een ruimtelijk economische actieagenda opgesteld. In het kader daarvan hebben Amsterdam en Almere gezamenlijk het initiatief genomen op een samenwerkingsagenda op te stellen met drie thema's:

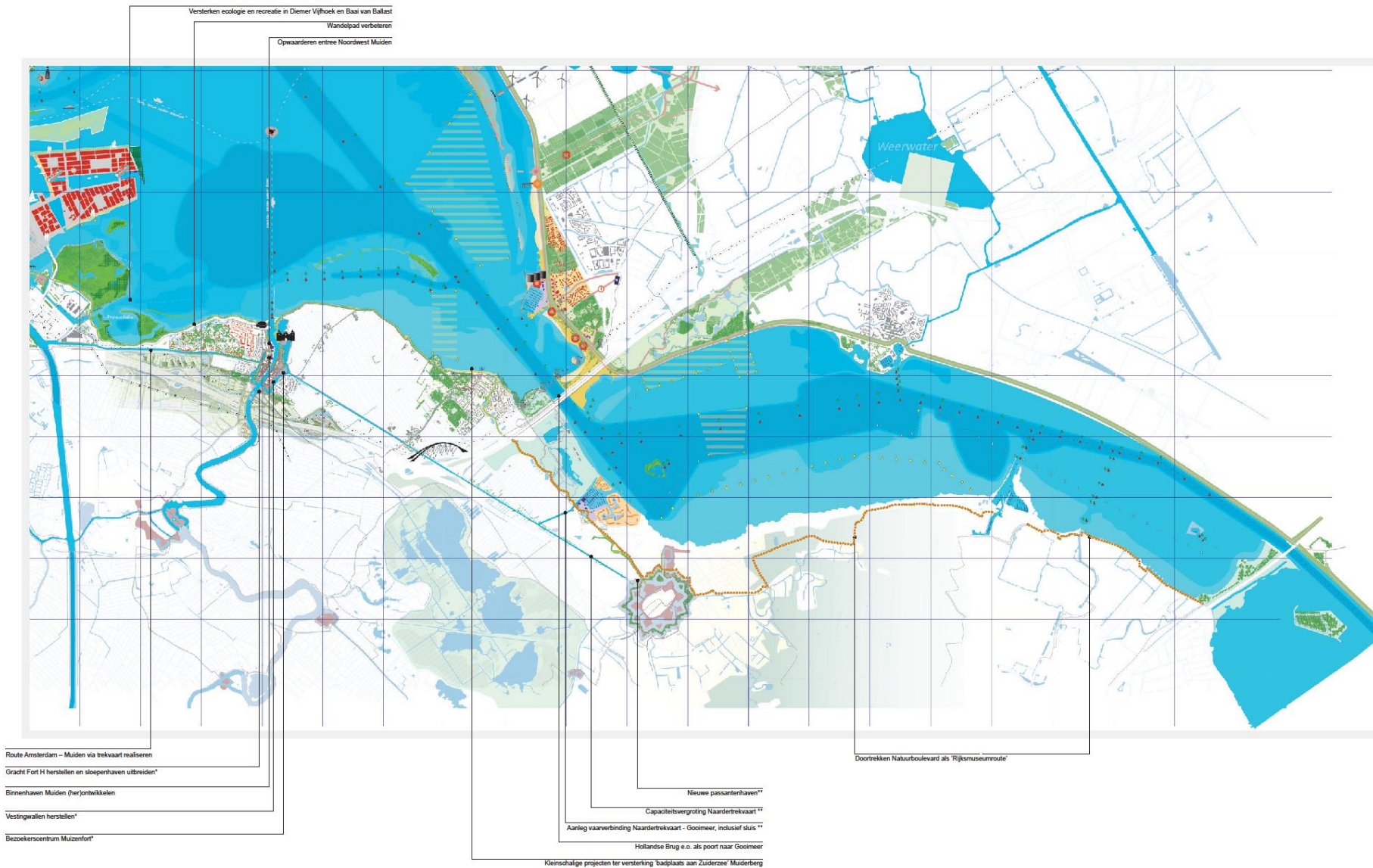
- Het IJmeer, centraal recreatief waterpark
- Eén woningbouwopgave, één woningmarkt
- Duurzaamheid en economie hand in hand

Onder dit thema is onder meer de afspraak gemaakt dat Amsterdam en Almere een gezamenlijk ruimtelijk-landschappelijk perspectief programma voor de ontwikkeling van de randen en oevers van het IJmeer opstellen, inclusief een inventarisatiekaart van kansrijke plekken voor versterking van recreatie.

Het ruimtelijke-landschappelijk perspectief wordt eerst uitgewerkt, oplevering van het concept is gepland in het najaar van 2018.

In het proces zijn gemeenten rond het IJmeer, Regio Gooi en Vechtstreek en provincies gevraagd om te participeren. Het is van belang om hier een volwaardige inbreng te formuleren. Daarbij wordt geadviseerd:

- Vraag aandacht voor de benoemde opgaven
- Ga uit van de geformuleerde ontwikkelprincipes. In het IJmeer is blijvend van belang dat er geen bovengrondse IJmeerverbinding komt.
- Breng de meest kansrijke projecten uit hoofdstuk 5.1 in.

* onderdeel programma Verder met de Vesting Muiden
 ** onderdeel programma Naarden buiten de Vesting

Afbeelding: ambtelijk concept Ruimtelijk Landschappelijk perspectief IJmeer

COLOFON

Inhoud en vormgeving:

Regio Gooi en Vechtstreek

Tekeningen ontwikkelprincipes:

MTD Landschapsarchitecten

Kerngroep:

Christiaan van Zanten (Regio Gooi en Vechtstreek), Shemara Ooijevaar (BEL-combinatie), Liza Beenke, Gijs Barendregt (Gooise Meren), Dennis den Tenter, Bram van Bekkum, Michel Beuving (Huizen), Frank Meijer (MTD Landschapsarchitecten).

Contactpersoon:

Christiaan van Zanten (Regio Gooi en Vechtstreek)